levende natur

3 sept. 1983

Tidsskrift for international naturbevarelse

Regnskovens myriader af liv
VNF's holdninger
Debat
Projekter: sibirisk trane, elefanter, næsehorn

VERDENSNATURFONDEN
WWF

levende natur **3** sept. 1983

tidsskrift om international naturbevarelse

Tilsendes medlemmer af Verdensnaturfonden, den danske afdeling af World Wildlife Fund

Medlemsskab kan tegnes ved indsendelse af støtte- medlemskontingent på giro 5002001:
Ordinært medlemsskab ..... 80 kr./år
Stud./pensionister ..... 50 kr./år
Familiemedlemsskab ..... 120 kr./år
Firmamedlemsskab, minimum ..... 350 kr./år

Levende Natur udkommer medio marts, juni, september og december.

Ekspedition og annoncer:
H.C. Andersens Boulevard 31
1553 København V
Tlf: 01 13 20 33.

Redaktion
Lorenz Ferdinand, dr. scient. (ansv.)
Boye Hermansen, inf.chef
Bent Muus, professor, dr. phil.
Torben Wolff, direktør, dr. phil.
Ole Hamann, lektor, dr. scient.
Jon Otzen, direktør
Tommy Dybbro, lic. scient.
Carsten Scheuer, redaktionssekr.

Præsident
Hans Kongelige Højhed Prinsen

Præsidiet
Fondens overordnede ledelse er præsidiet på 50 medlemmer, der tæller repræsentanter fra natur-organisationer, erhvervsliv og videnskab.

Formand
Landsretsagfører Esben Dragsted

Næstformand
Prof. dr. phil Bent Muus

Forretningsudvalget
Lrs. Esben Dragsted, fmd.
Prof. dr. phil. Bent Muus, n.fmd.
Dir. udd.kons. Jens Agger
Dir. Peter Augustinus
Fabrikant Mads Eg Damgård
Dr. scient. Lorenz Ferdinand
Dir. konsul Borge Hansen
Fru Hannelore Lauritzen
Dir. Torben Lenzberg
Fru Lise Treschow
Dir. dr. phil. Torben Wolff
Dir. Jon Otzen.

Levende Natur 3/83
ISSN: 0108-7991
Tryk: Mogens Raffel, Hvidovre.
Eftertryk tilladt med kildeangivelse.
Levende Natur giver også plads for andre synspunkter en Verdensnaturfondens.

Indhold

Myriader af liv – projekt tropisk regnskov ... 3
Om Verdensnaturfondens holdninger ... 8
Debat: USA's miljøpolitik ... 11
Sammenstød mellem dyr og mennesker ... 12
Sibirisk trane, projekt 1711 ... 13
Nyt fra Verdensnaturfonden ... 14

Forsiden
Foto: Y. E. Arbozov

Håb for hvalerne

Beslutningerne på det årlige møde i IWC om fangstkvoterne er et skridt i den rigtige retning.

Fire lande i den internationale hvalfangstkommission (IWC) har hidtil nægtet at gå ind for det forbud mod kommerciel hvalfangst fra 1986, som et stort flertal i IWC vedtog på mødet sidste år. Det er de store hvalfangernationer Norge, Japan, Sovjetunionen og Peru. Under IWC's årlige møde i juli i år meddelte Peru imidlertid, at landet nu ville acceptere forslaget om helt at stoppe den kommercielle hvalfangst. Meddelelsen affødte naturligt nok en spontan og positiv tilkendegivelse fra de mere hvalvenlige delegerede på mødet.

Sir Peter Scott, formand for WWF's Internationale Råd og medlem af den engelske delegation i IWC, udtalte efter mødet: »Jeg er glad for, at Peru nu vil stoppe sin kommercielle hvalfangst inden for de næste tre år. Men det bekymrer mig, at Norge, Japan og USSR endnu ikke har gjort det samme. Der bliver stadig dræbt for mange hvaler, men beslutningerne er alligevel et skridt i den rigtige retning«.

IWC fastsatte den årlige fangstkvote for alle hvaler til 9.700 i 1984 mod 12.500 i 1983. De fleste er Vågehvaler, og flertallet er tildelt japanske hvalfangere.

Norges rolle som hvalfangernation er for alvor i fare. Nordmændenes kvote er således for Vågehval skåret ned fra 1690 til 635. Norge havde håbet, at IWC trods alt ville følge landets eget forslag til en kvote på 885. Dette forslag blev, anført af den engelske delegation, støttet af EF-landene, som frygtede, at Norge ville svare igen med fiskeriembargo, hvis kvoten blev sat for lavt. Men der var alligevel flertal for at fastholde de 635 vågehvaler til Norge.

Som helhed må beslutningerne på IWC-mødet betegnes som tilfredsstillende. Der er en helt overvejende hvalvenlig indstilling i IWC, og meget tyder på, at de store hvalfangernationer nu erkender, hvor det bærer hen. USA lægger således hårdt pres på Japan, for – ligesom Peru nu har gjort det – at få landet til at opgive sin modstand mod beslutningen sidste år om stop for hvalfangst. De japanske fiskekvoter i amerikanske farvande er i år nedsat med yderligere 100.000 tons. Et enigt Senat i USA står bag sanktionerne. Det må efterhånden virke og få japanerne på bedre tanker. Der er håb forude for de store hvaler.

Verdensnaturfonden

Forsiden:

Ny plakat fra Grønlandsfly

Grønlandsfly, som ved flere lejligheder har medvirket ved Verdensnaturfondens projekter på Grønland, har udsendt en plakat med dette enestående fotografi af en isbjørn med sin nyfødte unge.

Plakaten, der er fremstillet i 5000 eksemplarer, sælges for 30 kr. stykket. For hver solgt plakat vil der tilgå Verdensnaturfonden ca. 20 kr. til naturbevarende formål.

Det usædvanligt sjældne motiv er fotograferet af den russiske mesterfotograf Y. E. Arbozov, og trykningen er forestået af Nordjysk Kunstforlag.

Plakaten kan bestilles hos Verdensnaturfonden – fremsendes pr. efterkrav for ialt 46 kr.

Myriader af liv

Lektor Ib Friis fra et af de botaniske institutter ved Københavns Universitet fortæller om regnskovenes utrolige artsrigdom, om tilpasninger mellem dyr og planter, og besvarer spørgsmålene om hvilken glæde vi har af regnskoven og hvorfor vi skal medvirke til at bevare den.

Ib Friis, lektor, cand. scient. F. 1945. Amanuensis ved K.U. 1970. Lektor s.st. 1974. Studierejser og ekspeditioner til Sudan, Ethiopien, Kenya og Tanzania i 1970, 1972, 1973, 1975, 1980, 1982 og 1983. Medlem af den internationale association for studiet af floraen i tropisk Afrika. Har skrevet talrige artikler om floraen i tropisk Afrika, især skovfloraen.

Tropisk regnskov er en fællesbetegnelse for de naturlige økosystemer, der udvikler sig i områder med høj temperatur og nedbør året rundt. De findes typisk i lavlandsområder i et bælte rundt om Ækvator.

Staten Liberia på Afrikas vestkyst er et godt eksempel på et område med geografiske og klimatiske forhold, der helt svarer til de naturlige betingelser for udvikling af tropisk regnskov. Næsten hele landet er mindre end 1000 m over havet, gennemsnitstemperaturen ligger over 30°, og der falder mere end 4000 mm – eller 4 meter – nedbør jævnt fordelt på årets 12 måneder. Til sammenligning trives en dansk bøgeskov ved middeltemperatur på 8° og en årsnedbør på 600 mm.

Også på bjergene i troperne findes regnskov, men på grund af højden er middeltemperaturen knap så høj. Jeg har selv i det sydlige Sudan arbejdet i bjergregnskov i ca. 1500–2500 m højde, en middeltemperatur på ca. 25° og en årsnedbør på ialt 2200 mm.

Kamp om lyset

I en tropisk regnskov er planter og dyr i aktivitet året rundt. Denne intense aktivitet er et af de mange karakteristiske træk ved økosystemet. Et andet er at træerne bliver meget høje, oftest 50–70 meter.

Trækronerne har ofte karakteristiske former, helt forskellige fra de kuppelformede kroner vi kender hos f.eks. bøg og eg. Afgørende for trækronens form er, at træets blade søger at fange så meget lys som muligt. Således er skærmformen og kandelaberformen fremherskende, idet disse former giver træerne optimal mulighed for at indfange solens stråler.

Et andet slående træk er de umådeligt ranke og regelmæssige stammer. Fænomenet hænger formodentlig sammen med den hastige opvækst, hvor det gælder om at komme først i kampen om at nå op, hvor der er tilstrækkeligt lys.

Utrolig artsrigdom

Det totale antal arter pr. arealenhed er meget højt i sammenligning med andre økosystemer. Kun tropiske koralrev kan gøre regnskovene rangen stridig som det mest artsrige økosystem overhovedet. I en prøveflade på 2,5 km² regnskov i Sydamerika fandt man 208 forskellige træarter. (Der er maximalt 10 på et tilsvarende areal i Danmark). Og på samme prøveflade fandt man godt 1100 forskellige arter blomsterplanter og bregner; lige så mange som findes på alle danske biotoper tilsammen.

Regnskovens karakteristiske artsrigdom skyldes, at der er så utroligt mange forskellige økologiske nicher til rådighed for både dyr og planter, selv inden for ganske korte afstande. På og i skovbunden findes et

Mangrovesump i Indonesien
Fot: WWF/Nicholas Polunin

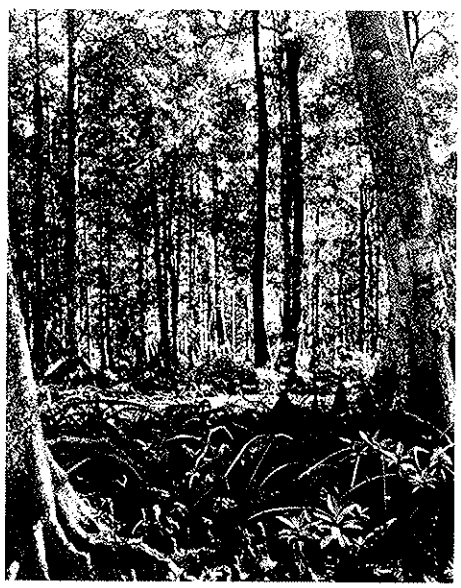

permanent fugtigt miljø med et mylder af skyggetålende skovbundsurter med store, ofte dybtgrønne blade og farverige blomster. Det gælder f.eks. *ingefær*, den lille urt *Kohleria* og *usambaraviloen* – alle tre er sammen med de fleste øvrige plantearter i artiklen vist på Årets Naturmærker. Desuden vokser der mange snylteplanter, hvoraf *Rafflesia* er den mest kendte.

I trælaget findes en stærkt udviklet lagdeling at trækroner, der som en mosaik opfanger næsten alt tilgængeligt lys. Kronerne er knyttet sammen af lange, seje lianer og beboet af dyr, som tilbringer hele deres liv i træerne. Mange af lianerne har højst ejendommelige tilpasninger. *Kandebægeren* fanger og fortærer insekter med sine specielt omdannede bladspidser, og *Aristolochia brasiliensis* fanger og holder insekterne indespærret i blomsterne for at sikre bestøvningen.

Højere i trækronernes øverste lag findes de lyselskende epifytter, dvs. planter der sidder fæstnet på andre planter uden at snylte på dem. Epifytter får deres næring fra dødt, organisk materiale (både dyre- og planterester) samt støv, der aflejres oppe i trækronerne. Mange arter har udviklet urtepottelignende organer til opsamling af næringsstoffer. Det mest raffinerede system er nok udviklet af slægten *Discidia*, hvis krukkeformede blade opsamler vand og plantedele, hvorefter stænglen skyder rødder ned i bladenes hule indre.

Andre har udviklet sindrige systemer til sikring af bestøvningen, f.eks. de mange *orkide-arter*, *papegøjenæb* og *Columna hirta*, hvis blomster er tilpasset kolibribestøvning.

I trækronerne er der et rigt liv af aber, fugle og insekter. Trækronernes største beboere er de store menneskeaber, i Afrika *gorilla* og *chimpanse*, og i SØ-Asien *orangutang* og *gibbon*. Især de to sidstnævnte er meget stærkt knyttet til trækronerne og relativt hjælpeløse på jorden. Desuden er trækronerne hjemsted for talrige *løvfrøer*, *slanger*, *firben*, *tusindben* og *edderkopper*. Karakteristisk skifter faunaens artssammensætning med højden over skovbunden.

Samspil mellem dyr og planter

Rigdommen af arter knyttet til et enkelt, højt træ kan være imponerende. Man kan ofte konstatere 50 forskellige slags lianer og epifytter, der igen kan rumme en fauna på mange hundrede dyrearter.

Der er mulighed for komplicerede samspil mellem de forskellige arter, og udviklingen har ofte ført til højt specialiserede tilpasninger mellem planter og dyr. Blandt de mere markante eksempler kan nævnes tilpasningerne mellem forskellige plante- og myrearter.

I Sydamerika findes et træ af slægten *Cecropia*, der ved bladfoden har olieholdige »foderlegemer«, som efterstræbes af myrer. Samtidig er træets unge grene hule, og de tjener som opholdssted for myrerne. En epifyt af slægten *Myrmecodia*, der findes i Indokina, Indonesien og Australien, har en opsvulmet stængel, der er omdannet til et myrebo med komplicerede gangsystemer, som helt opfylder den opsvulmede stængel.

Det er karakteristisk, at der på grund af det høje artstal ofte er langt mellem de forskellige individer af samme art. Således kan der tit være en kilometer eller mere mellem to eksemplarer af samme træart, ikke just hvad vi er vant til fra de nordeuropæiske skove.

Andre fællestræk for de tropiske regnskove er forekomst af store, ofte meterhøje flade, brætformede rødder, der støtter de høje, slanke stammer. Også den meget store variation i bladformerne er et karakteristisk træk. Bladene på de træer, der når de højeste kronlag er som regel relativt små, ofte ikke større end hos vore almindelige løvtræer. Derimod kan bladene fra arter i de nedre kronlag være meget store – øjensynligt for at planten under sin opvækst hele tiden kan opfange så meget lys som muligt. Hos mange træer skifter bladene derfor form under opvæksten.

Vild ingefær Fot: D. Poore/WWF

Bjerggorilla fra Rwanda Fot: C. R. Aveling

Et andet træk, der skyldes den høje luftfugtighed, er den hyppige forekomst af vandudskillende kirtler på blade eller bladstilke i skovens nedre lag. De høje træer, hvis kroner rager op i de frie luftmasser, har ikke problemer med transport af vand og næringsstoffer, da fordampningen i de øverste trækroner foregår nogenlunde uhindret. Men i de nederste lag i skoven kan den dampmættede luft skabe problemer med fordampning, og aktiv vandudskillelse fremmer således planternes interne stoftransport.

Mellem trækronerne er luften stillestående nok til at selv meget store sommerfugle kan manøvrere uden vanskeligheder, og den tropiske regnskov sommerfuglefauna er blandt de mest imponerende og farveprægtige. Man kan ofte iagttage store flokke af disse sommerfugle drikke ved små vandhuller eller bække i skoven.

Økonomisk guldgrube

Det er let at se, hvilke svar der umiddelbart kan gives på spørgsmålet om, hvad glæde vi kan have af regnskovene og deres artsrigdom. I mange områder kan 50–80% af træerne udnyttes kommercielt til tømmer, krydsfinér, træspåner og træmasse, og den lokale arbejdskraft vil ofte være billig. Derved opnås kompensation for de relativt høje transportomkostninger forbundet med at fragte træerne ud fra fjerntliggende voksesteder.

Specielt i Malaysia, Indonesien og Papua Ny Guinea arbejder koncessionerede amerikanske og japanske tømmerfirmaer med totalrydning af regnskovsområder eller med selektiv fældning af de let udnyttelige eller særligt økonomisk værdifulde arter. På den måde skaffer udviklingslande sig hård udenlandsk valuta i dollars og yen.

I Afrika foregår lignende projekter, enten via koncessioner, der især opnås fra fransk side eller som udviklingsprojekter med støtte fra Storbritanien eller EF. I Sydamerika arbejder nordamerikanske eller lokale firmaer. Hastigheden for denne udnyttelse er helt afhængig af verdensøkonomiens konjunkturbarometer.

De fældede områder kan også uddeles til jordhungrende bønder eller overskydende bybefolkning. At denne intensive skovudnyttelse går ud over lokalbefolkningen, der lever af jagt og fiskeri i balance med skoven, er en kendsgerning, som ofte ignoreres.

Muligheder fortabes

Det anslås at de tropiske skove rummer op mod halvdelen af alle verdens landlevende organismer. Af dem kender vi endnu kun en brøkdel af navn. Endnu færre har vi undersøgt dybere med henblik på evt. udnyttelse som andet end tømmer eller træmasse.

De tropiske skove er vort største lager af biologisk mangfoldighed med hensyn til form, levevis, struktur og kemisk sammensætning. Dette lager bør nøje registreres og undersøges inden det tømmes for kortvarige gevinsters skyld.

Studiet af mulige nytteplanter fra regnskovene er knap nok begyndt. *Brødfrugter, avocado, kakao* og *colanødder* er velkendte eksempler på nytteplanter i den tropiske regnskov – alle indgår de i Naturmærket 1983. Meget tyder på at mange flere arter vil kunne udnyttes. Blandt de mere overraskende opdagelser i de senere år er fundet af tre regnskovsarter fra Vestafrika. Alle tre har søde bær, der har store muligheder som sødemiddel og de kan måske delvist erstatte sukker. De to af arterne er lianer, den tredie er et lille træ der nu undersøges som mulig kulturplante i Puerto Rico.

Det er også velkendt at regnskovsbeboerne i både den gamle og nye verden har udviklet pilegifte fra planter i regnskoven og at flere af disse har haft væsentlig indflydelse på den industrialiserede verdens medicin. Brugen af curare til midlertidig blokering af impulsledning i nerver er et godt eksempel. Et andet er at de aktive stoffer i P-piller først blev fremstillet af en art *Dioscorea* –

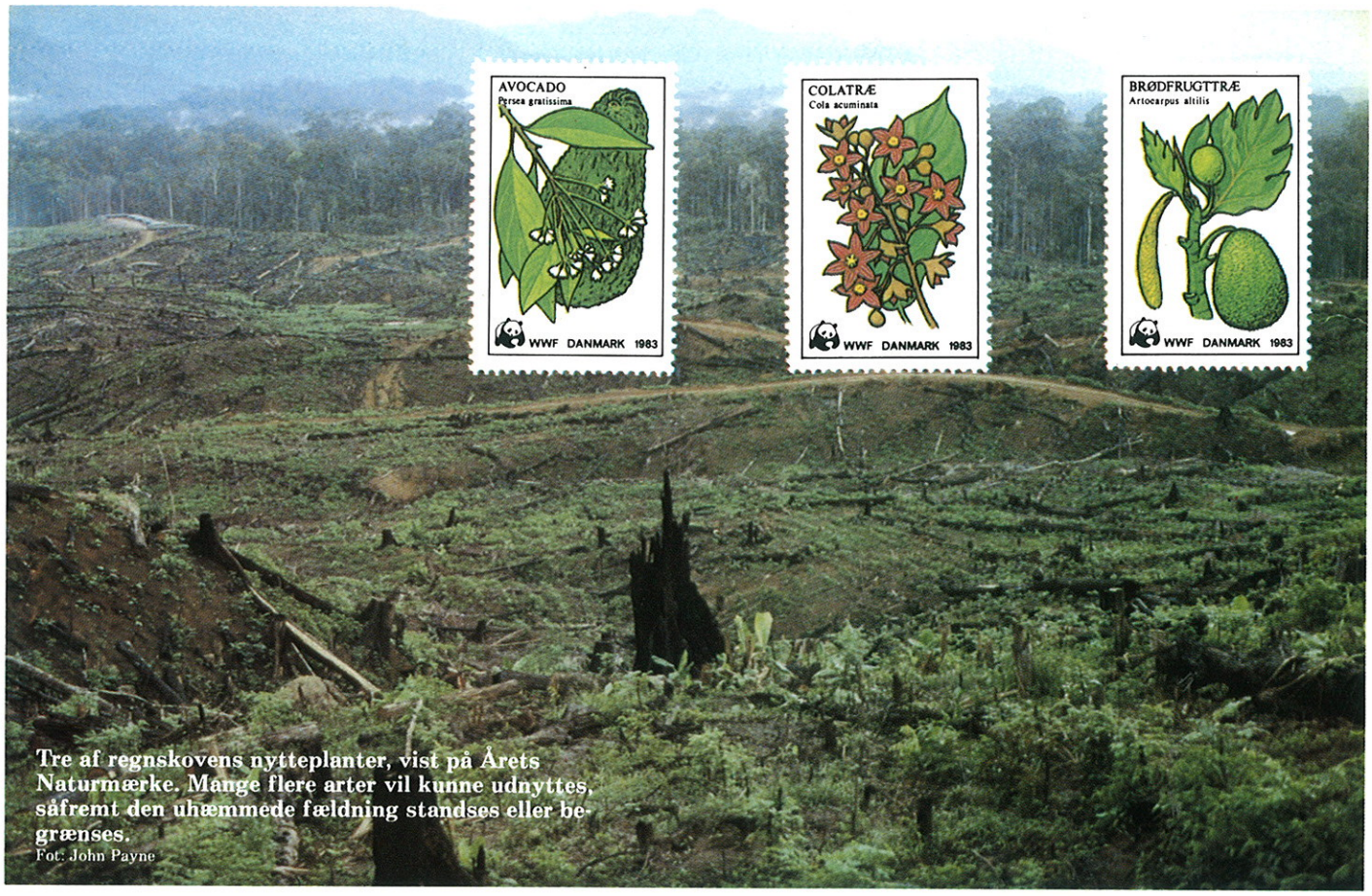

Tre af regnskovens nytteplanter, vist på Årets Naturmærke. Mange flere arter vil kunne udnyttes, såfremt den uhæmmede fældning standses eller begrænses.
Fot: John Payne

en mellemamerikansk lian. Mange farmakologer regner med at vi endnu kun er ved begyndelsen i udnyttelsen af medicinsk virkende planter fra regnskoven.

Halvdelen af de lægemidler, der anvendes idag, indeholder aktive stoffer af biologisk oprindelse eller de er syntetiseret fra naturprodukter, hvoraf mange netop kommer fra tropiske skove.

Tropiske regnskove spiller også en stor rolle for det omgivende miljø. Skovfældning på skrånende terræn har i alt for mange tilfælde givet anledning til jordskred eller bortskylning af det ofte tynde lag af næringsholdig overfladejord. Specielt på vandskel er det vigtigt at en passende tæt skov opretholdes. Det synes nu også fastslået at tropisk skov har en dybtgående effekt på lokalklimaet og dermed også en indflydelse på klimaet globalt.

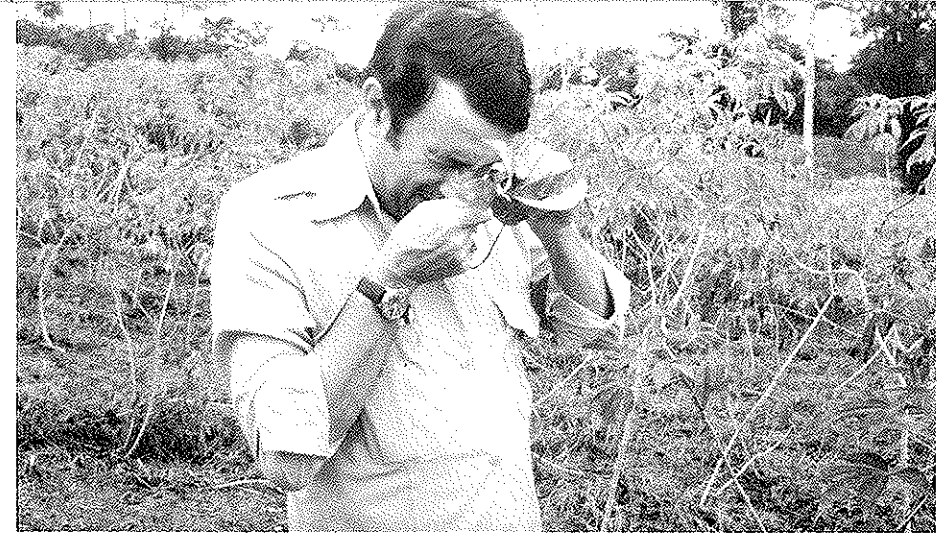

Vi er kun ved begyndelsen af udforskningen af naturens mange vilde plantearter.
Fot: S. Zalewski/WWF

Nationalparker af regnskove

Endelig kan regnskoven anvendes til turisme og undervisningsformål. Det er allerede lykkedes i rimelig udtrækning at få udlagt store savanneområder som nationalparker med højt besøgstal. Derfor er det naturligt at spørge om noget lignende vil kunne lade sig gøre med regnskovsområder.

Der er imidlertid en klar forskel mellem disse områder og savannernes betydning for de lande, der har sådanne områder inden for deres grænser. Savannen befinder sig oftest under marginale klimatiske betingelser. Jordbunden er hyppigt sandet eller på andre måder uegnet som landbrugsjord, hvorfor områderne tilsyneladende ikke kan bruges til andet end netop nationalparker. Sådanne parker er forholdsvis attraktive for staten, fordi dyrelivet ofte består af store græsædere og dertil knyttede rovdyr, som er iøjnefaldende og har en appel til en bred skare af turister.

I modsætning hertil befinder regnskovsområderne sig under relativt gunstige klimatiske forhold og jordbunden er, i hvert fald i udgangssituationen, tilsyneladende frugtbar og let at opdyrke. Dette er ofte et argument for fældning af skoven. Det er endvidere mindre attraktivt at anlægge nationalparker i disse regnskovsområder, fordi de fleste dyr er små eller vanskelige at observere i den tætte vegetation. Derfor kan staten næppe regne med den helt store interesse fra turister, i hvert fald ikke i form af masseturisme. Alligevel må vi håbe at en del regnskove må blive udlagt som nationalparker der viser sig attraktive.

Man kan med rimelig sikkerhed konkludere, at de tropiske skove hjælper med til at stabilisere klima og jordbund, og de udgør et endnu langtfra tilstrækkeligt udforsket lager af mulige produkter (træsorter, fødevarer, lægemidler og kemiske produkter). Dertil kommer at de rummer en mulighed for at løse en lang række problemer om artsdannelse, specialisering og andre udviklingsmæssige og økologiske problemer, som beskæftiger forskerne. Endelig rummer de en naturoplevelse af turistmæssig og måske navnlig undervisningsmæssig værdi.

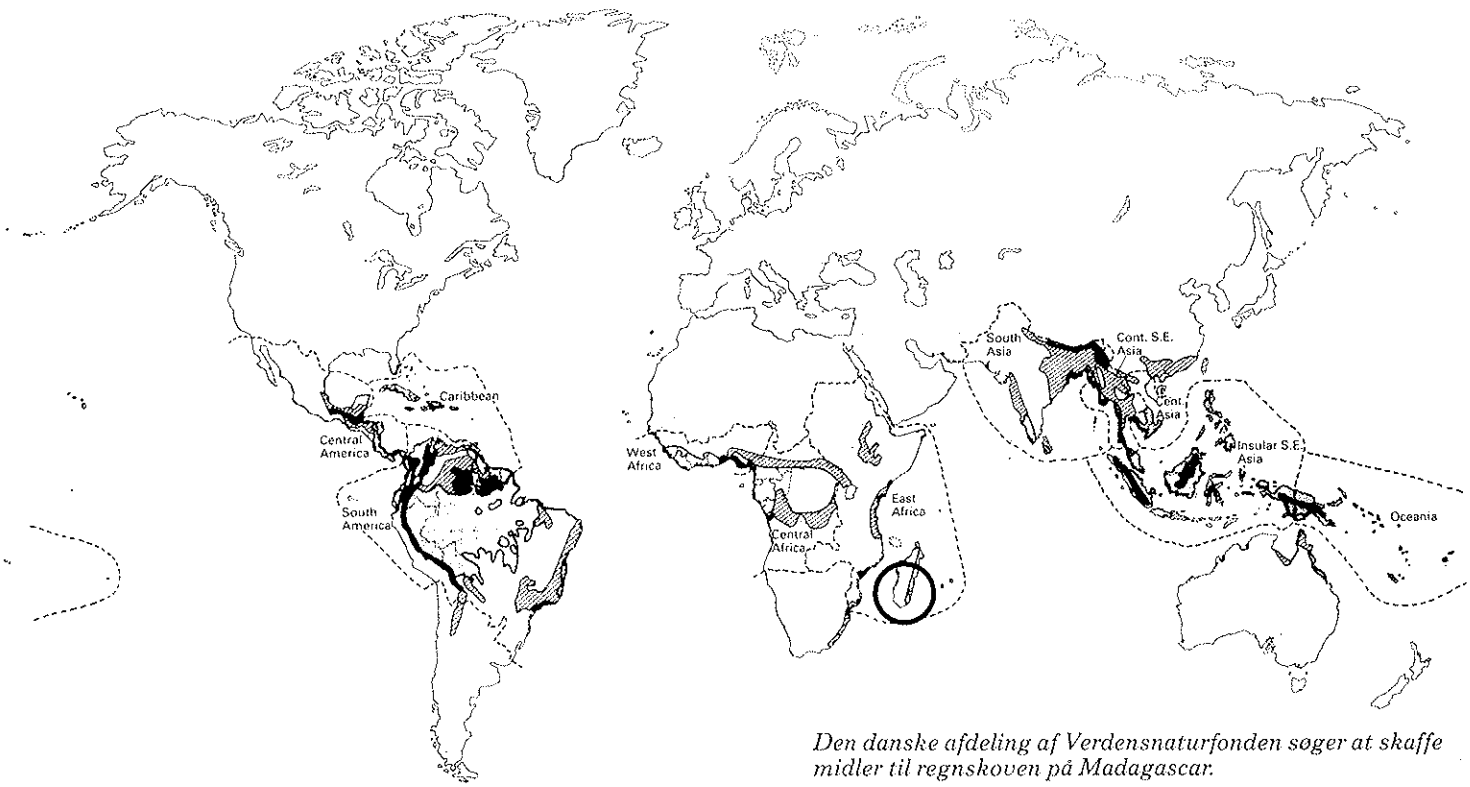

Den danske afdeling af Verdensnaturfonden søger at skaffe midler til regnskoven på Madagascar.

Bevar regskoven - det haster

Hastigheden hvormed de tropiske skove forsvinder varierer væsentligt fra land til land. Det er svært at vurdere med hvilken hastighed skoven forsvinder, idet tabene opgøres på forskellig måde af forskellige parter. Biologer registrerer tabene af skove, når der er sket indgreb i deres naturtilstand, hvorimod forstfolk registrerer fældning med efterfølgende omdannelse til landbrugsjord som tab.

Det mest pålidelige skøn siger imidlertid, at tropiske regnskove ødelægges med en hastighed af mere end 1 mio hektar pr. år. Det svarer til ca. 2,5 gange Danmarks areal eller ca. 1% af det resterende skovareal. Tallet baseres væsentligst på den forstlige betragtningsmåde. Hvis den biologiske vurderingsmåde benyttes, må man forvente at tallet bliver betydeligt større.

Selv om der endnu findes 7-11 mio kvadratkilometer regnskov er hastigheden alarmerende, og man må formode, at mange af de lande, der idag har betydelige arealer af tropisk skov, helt vil miste disse i løbet af de næste 20 år. Herved vil måske 15-20% af Jordens landlevende plante- og dyrearter gå tabt. Hvad kan vi gøre for at hindre denne udvikling?

	TOTALT LUKKEDE SKOVE		»OPERATIVE« LØVSKOVE	
	areal, der skønnes tabt 1975-2000 (i tusind ha.)	% af 1975-areal	areal, der skønnes tabt 1975-2000 (i tusind ha.)	% af 1975-areal
Vestafrika	6.600	47,1	6.600	54,7
Tropisk Asiens Centralplateau	6.300	29,1	6.000	35,3
Sydasien	16.400	23,0	13.600	27,9
Østafrika med øer	3.300	17,8	3.200	50,4
Øerne i Sydøstasien	21.600	16,5	20.000	26,3
Centralamerika	10.900	13,4	4.600	23,9
Tropisk Sydamerika	64.200	12,0	57.300	13,3
Det sydøstasiatiske kontinent	4.100	10,6	4.000	13,3

»Operative« løvskove er tropiske regnskove, som er tilgængelige for industriel udnyttelse, medens »lukkede« skove er uanvendelige eller udlagt til andre formål end skovbrug. Kilde: World Conservation Strategi, 1980, dansk oversættelse 1982.

Verdensnaturfonden har besluttet primært at støtte projekter i områder hvor regnskoven er stærkest truet.

I Afrika ligger prioriteten foreløbig i lavlandsregnskovene i Cameroon, Elfenbenskysten og på Madagascar samt i bjergregnskovene i Tanzania. Den danske afdeling af Verdensnaturfonden har sat sig det mål at bevare regnskoven på Madagascar.

I Asien har lavlandsregnskovene i Indonesien og Malaysia samt den tropiske løvfældende skov i Thailand fået højeste prioritet.

I Sydamerika er det de kystnære lavlandsregnskove i Brasilien, regnskove i Amazonprovinsen i Equador og Peru, samt dele af Mellemamerika, som Verdensnaturfonden vil forsøge at bevare.

Projekter til bevarelse

Vi ved endnu for lidt om hvor store arealer det er nødvendigt at bevare for at sikre en rimelig overlevelseschance for alle arter i de komplekse økosystemer.

Vi ved også for lidt om i hvilken grad det kan lade sig gøre at foretage selektiv fældning af særligt økonomisk værdifulde træarter uden at ødelægge uigenkaldeligt.

Endvidere ved vi heller ikke nok om hvilke oplysningskampagner, der skal til i såvel I- som U-lande for at få befolkningerne til at forstå regnskovens betydning, eller hvilke strenge man skal slå på overfor beslutningstagerne. Også på dette felt er det vigtigt at man sætter ind både over for politikere i U-landene og hjælpeorganisationerne i I-landene.

Der ydes stadig billige lån og ekspertise til massive skovfældningsprojekter fra nationale og internationale udviklingsorganisationer - hvornår er disse rimelige? Det store spørgsmål er, om man man finde frem til en sammenkædning af bevarelsen og udnyttelsen, som kan fungere og blive accepteret af alle interesserede parter.

Dette må dog ikke betyde, at man sætter sig med hænderne i skødet og opgiver enhver tanke om en konstruktiv indsats. Selv har jeg valgt at koncentrere mig om studiet af afrikansk bjergregnskov, og i øjeblikket er jeg i gang med to projekter, der skal redegøre for floraen i bjergregnskovene i SV-Ethiopien og i det sydlige Sudan. Begge projekter støttes af videnskabelige fonde, omend de beløb man kan opnå som støtte er små i sammenligning med den støtte, der ydes fra det britiske Overseas Development Agency og EF's udviklingsorganisationer til projekter, der skal styre den kommercielle udnyttelse af skovene i det samme område.

Også andre steder på Københavns Universitet arbejdes der med beslægtede problemer: På Zoologisk Museum arbejder kolleger med faunaen i bjergregnskovene i Tanzania og i SØ-Asien. Også nogle af Verdensnaturfondens projekter til studiet og bevarelse af regnskov kan jeg direkte følge: To engelske botaniske kolleger passerede i juni København på vej til Dar es Salaam for at deltage i Verdensnaturfondens bjergregnskovsprojekt i Tanzania.

Der er for mig ingen tvivl om, at vi alle må gøre hvad vi kan for at hjælpe med til at udforske og bevare de vigtigste dele af verdens regnskov, og vi må gøre det nu. Kun hvis vi yder en væsentlig indsats i disse år er der en mulighed for at vort arbejde vil lykkes. Vi må sikre, at denne pragtfulde vegetation og dens dyreliv kan byde kommende generationer på enestående naturoplevelser, mængder af ny viden, lægemidler, nye kulturplanter, beskyttelse mod jordødelæggelse, beskyttelse af vigtige floders kildeområder og meget mere.

Ib Friis
Institut for Systematisk Botanik,
Gothersgade 140, 1123 Kbhvn. K.

Huskede De at købe Årets Naturmærke...?
De kan nå det endnu - udfyld bestillingskuponen i det indlagte katalog fra Pandashoppen.

Verdensnaturfonden er et politisk redskab

De nye retningslinier for Verdensnaturfondens oplysningsvirksomhed omfatter en skarpere kurs med hensyn til holdningspåvirkning af såvel beslutningstagere som offentligheden. I denne artikel skriver professor Bent Muus, næstformand i Verdensnaturfonden, om baggrunden for de nye holdninger i Verdensnaturfonden.

Verdensstrategiens symbol, der viser de tre overordnede mål for naturbevarelsen. Et af dem er bevarelsen af den arvemæssige alsidighed.

Fot: WWF m.fl.

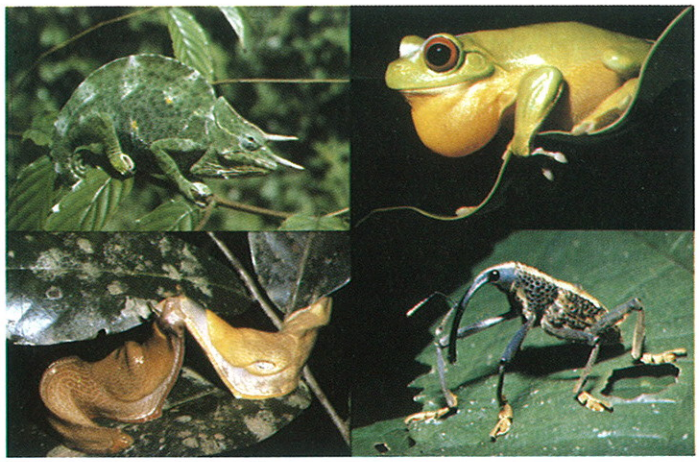

WWFs formål er at fremme de principper der redegøres for i World Conservation Strategy:

1) at bevare livsvigtige økologiske processer
2) at bevare den arvemæssige alsidighed, og
3) at sikre at enhver udnyttelse af arter og økosystemer er bæredygtig.

WWF adskiller sig fra andre beskyttelsesorganisationer fordi:

1) organisationen har et globalt engagement
2) indsamlingen af penge sker professionelt ud fra den erfaring, at pengemangel meget ofte forhindrer opnåelse af resultater inden for naturbevarelse
3) midlerne til projekterne fordeles i et snævert samarbejde med IUCN, der er verdens bedst fagligt funderede videnskabelige naturbevarelses-organisation
4) WWF lægger vægt på og magter at påvirke beslutningstagere direkte.

WWFs profil som naturbevarelses-organisation er summen af de nationale organisationers og WWF-Internationals aktiviteter.

For at forfølge sine mål, må fonden have en række strategier. Den må lægge en linje for sit valg af bevarelsesprojekter, for oplysningsvirksomheden og for pengeindsamlingen, og endelig må den forsøge at lægge en linje for sin optræden, sin opførsel i og sine relationer til det samfund den lever i.

Med hensyn til linjen for valg af naturbevarelsesprojekter er der sket en udvikling inden for WWF. Man har været igennem en fase, hvor hovedvægten blev lagt på problemer knyttet til store populære dyr, som tiger, næsehorn, isbjørn o.s.v. Disse enkeltarts-projekter spiller fremdeles en rolle for indsamlingen og oplysningsvirksomheden, men fondens hovedformål er mere og mere klart formuleret blevet bevarelsen af naturlige, fungerende økosystemer. Et økosystem er f.eks. en regnskov med alt hvad den rummer af dyr og planter, der lever af hinanden og med hinanden som dele af en indviklet maskine, hvis energi leveres af solen.

Værktøj i pengeindsamling

WWF har navnlig tidligere fokuseret meget på store dyr, f.eks. de plettede katte. Når WWF har valgt større dyr som objekt for projekter og som værktøj for pengeindsamling, er det fordi disse dyrs trængsler i naturen er symptomer på en økologisk ustabilitet som mennesker umiddelbart forstår. Men bevarelse af populære dyr har samtidig en enorm økologisk fordel, der ofte overses af de mennesker, som kritiserer WWF for at fremhæve dem særligt. Fordelen er den simple, at disse dyr oftest er store og derfor kræver store områder med relativt uberørt natur. Et reservat med blot 20 tigre kan ikke være mindre end ca. 2.000 km² og vil derfor rumme meget store bestande af planter og dyrearter, som det ville være politisk og økonomisk vanskeligt eller umuligt at bevare, hvis man ikke netop havde et populært dyr som tigeren at benytte som hovedargument for en bevarelses-plan.

Gennem det seneste år har WWF diskuteret, hvorledes man bedst skal prioritere sine bevarelsesprojekter. At det som hovedregel skal være biotoper, altså levesteder, er givet. Men WWF må se i øjnene, at organisationen ikke magter at engagere sig i flere projekter forelø-big, hvis de internationale projekter, der allerede er igangsat, skal følges op og også afsluttes på en rimelig måde. Og det skal de naturligvis, ellers er investeringerne spildte.

Samarbejde

Spørgsmålet om fondens stillingtagen til vigtige bevarelsesproblemer og miljøanliggender sker i samarbejde med IUCN. WWFs officielle holdning til mange af disse spørgsmål udarbejdes sammen med denne organisation, på samme måde som f.eks. Udenrigsministeriet i samarbejde med Folketinget udarbejder Danmarks officielle holdning til internationale politiske spørgsmål. En national organisation som vores egen Verdensnaturfond kan derfor ikke pludseligt indtage et standpunkt, der går på tværs af WWFs officielle holdning, lige så lidt som f.eks. Danida ville kunne føre sin egen u-landspolitik i modstrid med Folketingets.

Samtidig er det også klart, at man kan tolerere nuanceforskelle i opfattelsen mellem de nationale afdelinger og WWF-International. Den norske Verdensnaturfond har f.eks. været mere tolerant over for norsk hvalfangst end hovedorganisationen. I Norge vil man selvfølgelig ikke være illoyal over for WWF, der går ind for et moratorium for hvalfangst, og derfor har man ligget lidt underdrejet og passiv, når hvalfangst diskuteres. I Danmark har vi i nogen grad gjort det samme med hensyn til fangsten af babysæler ved Newfoundland. Vi har markeret vores standpunkt, men vi har ikke kastet os ud i den stående debat, fordi vi har anset sagen for at ligge i randen af vores interesseområde og desuden direkte farlig for vor objektive troværdighed på grund af dens følelsesladede og dermed irrationelle aspekter. Vi har direkte støttet det grønlandske hjemmestyres sælkampagne ved – i lighed med Greenpeace – at udtale, at Verdensnaturfonden ikke har noget at indvende mod Grønlands salg af sælskind. (Se Levende Natur 2, 1983).

Oplysningens to formål

De retningslinjer, som VNF har vedtaget at følge med hensyn til indsamlings- og oplysningsvirksomhed i Danmark har været genstand for et omfattende udvalgsarbejde.

Grundlaget for fondens oplysningsvirksomhed er nærmere defineret i Verdensstrategien for naturbevarelse, men vi har forsøgt at nedfælde nogle almindelige retningslinjer for, hvorledes oplysningsvirksomheden skal organiseres og finansieres, samt hvilke formål de skal have, og endelig hvilken slags holdning VNF skal give udtryk for. Navnlig de to sidste punkter har interesse, og jeg vil derfor uddybe dem i det følgende.

Oplysningsvirksomhedens

almindelige linje har den globale naturbevarelsesproblematik som sit hovedsigte. Følgelig bør vi hovedsagelig engagere os i sager, der har principiel bevarelsesvægt og internationale perspektiver. Det er fondens opgave at bringe saglig oplysning om naturbevarelsesspørgsmål, og også ved at bringe oplysninger af teknisk, videnskabelig eller etisk-æstetisk art at bidrage til, at en debat finder sted på et så fuldstændigt og sagligt grundlag som muligt.

Der er tale om to typer af oplysningsvirksomhed, ganske vist med jævn overgang: den mere kortsigtede indsamlingsorienterede oplys-

ningsvirksomhed, hvor budskabet direkte fører til økonomisk støtte, og desuden den mere langsigtede holdningspåvirkende oplysningsvirksomhed, hvor målet er at skabe en mere udbredt forståelse for miljøkrisens perspektiver, sådan som fonden gjorde det med bogen »Oasen i Rummet«.

Holdningspåvirkende oplysningsvirksomhed skal basere sig på et fagligt ansvarligt og velunderbygget grundlag, hvor sagligheden giver udtryk for en klar holdning, uafhængig af partipolitiske interesser.

Partipolitisk neutral

Men naturligvis har det været diskuteret, hvad der ligger i, at Verdensnaturfonden skal være upolitisk. Det er en banal kendsgerning, at mange diskussioner kun føres på grund af sproglig uoverensstemmelse - parterne er i virkeligheden stort set enige. Sådan har det også i nogen grad været med vore diskussioner, hvor ordet politik er brugt. Det er klart, at VNF må være *partipolitisk* fuldstændig neutral, men det ville være en semantisk forvridning at hævde, at fonden af den grund er upolitisk. Alle fondens manifestationer er jo til syvende og sidst udtryk for en kritik af den måde, hvorpå den politisk styrede verden nedslider klodens biologiske ressourcer.

Verdensnaturfonden forsøger gennem holdningspåvirkning at klarlægge eksistensen af et enormt politisk problem, nemlig miljøkrisen, og dermed bliver fonden logisk set selv et politisk redskab på linje med alle mulige andre organisationer, der ønsker at samfundet skal fungere anderledes end det gør.

Det er imidlertid en udbredt opfattelse i de fleste nationale afdelinger af WWF, at organisationen er for tandløs, at det ville gavne dens image og renommé, hvis den langt oftere end tilfældet er tog et sagligt, velformuleret standpunkt i kontroversielle miljøsager - som englænderne udtrykker det »we have been sitting on the fence too many times«. Vi må udtrykke vores mening oftere og klarere i medierne.

Debat

Dermed rejses også det spørgsmål, om der er flere af miljøkrisens facetter, som fonden burde tage stilling til. Det er ikke nogen hemmelighed, at der er mange af Verdensnaturfondens støttemedlemmer, der mener, at det burde vi i høj grad gøre.

Det er heller ikke i andre lande ualmindeligt, at man bebrejder WWF for at behandle miljøkrisens symptomer snarere end dens årsager. Et af præsidiets medlemmer, Bent Kallehave, rejste i december-nummeret af det tidligere Panda-Nyt en række spørgsmål, der netop drejede sig om VNF langt mere aktivt burde tage stilling til mange af de mekanismer, der ligger bag miljøproblemerne, f.eks. overforbruget af papir, importen af ædeltræ fra troperne, privatbilisme og det nye brændstof gasohol o.s.v., o.s.v.

Jeg svarede i samme Panda-Nyt, at nok anså jeg disse spørgsmål for relevante i miljødebatten, men fonden savner ekspertise til at diskutere dem på tilstrækkelig kvalificeret måde. Siden er der kommet flere breve, der støtter Bent Kallehaves synspunkter, og uden i øvrigt at ville komme nærmere ind på diskussionens substans her, så viser korrespondancen, at der findes et udtalt behov for en debat af WWFs idéindhold. Vi har måske snakket for meget regnskaber og for lidt ideer, og navnlig har vi i Panda-Nyt ikke i tilstrækkelig grad givet støttekredsen og vore medlemmer feedback i form af information om WWFs virkeligt mange fortræffelige sider. Disse ting er blandt de skavanker, som vi er i gang med at rette alvorligt op, dels ved at etablere bedre informationslinjer, dels ved at have givet medlemsbladet en ansigtsløftning og endelig ved at trække kraftigere på den viden og arbejdskraft som findes repræsenteret i præsidiet.

Øget bevidsthed

Det voksende behov hos vore støtter i retning af bedre information og en udbygning af idégrundlaget falder godt i tråd med udviklingen i hovedkvarteret i Gland. Arne Schiøtz skrev således i: Guidelines for the Conservation Work: »... men når vi vælger store dyr som symboler og redskaber til pengerejsning, må vi ikke overse den ændring, der er sket i vores publikums indstilling over for conservation siden WWFs tidlige dage. Vi må ikke tillade os at blive overhalet af vores publikum og vore støtter med hensyn til bevidsthed om de socio-økonomiske rammer omkring conservation. Hvis vi skal bevare et lederskab i global conservation, må vi være parat til som en vigtig del af vores område at tage store miljøproblemer som biocider, energi, international økonomi, handelsmønstre og befolkningsvækst op. Hvis WWF ikke er parat til at bekæmpe årsagerne til den økologiske krise ved deres rødder, så frasiger organisationen sig sine forpligtelser.«

Efter min mening har den danske Verdensnaturfonden ikke på nuværende stadium kapacitet eller ekspertise til at indfri disse store ord. De er imidlertid udtryk for en tankegang, der bliver mere og mere almindelig, nemlig at WWF må bruge sin indflydelse og sine evner mere alsidigt i sin holdningspåvirkende oplysningsvirksomhed, end fonden hidtil har gjort.

Fra samme »Guidelines« citeres endvidere: »Nogle nationale organisationer udtrykker bekymring for at »kontroversielle« standpunkter i miljøanliggender kan stille sig hindrende i vejen for pengeindsamlingen ved at gøre grupper - undertiden velhavende grupper - fjendtligt indstillede over for WWF. Erfaringen viser, at dette ikke er korrekt. I realiteten synes den alvorligste hindring for effektiv pengeindsamling at være manglen af en klar profil hos den nationale organisation. Folk er normalt kun villige til at bidrage økonomisk til WWF, hvis de tror på organisationens målsætning, og hvis WWF er rede til at udtrykke disse mål. Det er næppe noget tilfælde, at *den* nationale organisation, der klarest og mest kritisk inddrager miljø og naturbevarelse som del af det generelle sociale og politiske samfundsmønster, og som taler mest åbent om tingene, også relativt er den mest succesrige pengeindsamler i hele WWF-familien». Der hentydes til den schweiziske nationale afdeling.

Fondens troværdighed

Man må naturligvis se det som noget positivt, at mange af fondens støttemed-

Fot: WWF

lemmer ønsker, at vi bliver mere aktive og udadvendte. For det første er miljøkrisens dysterhed gået op for mange mennesker og den logiske konsekvens begynder at gå op for flere og flere: at det ikke kan nytte at støtte nogle eksotiske bevarelsesprojekter med penge og planlægning, - der må desuden løses op for nogle af de mekanismer, der forårsager miljøkrisen. Folk forlanger et initiativ, de kan støtte.

For det andet ligger der en kritik i det. Nogle synes fonden er for lukket og for eksklusiv. Dette image må fonden slås med i mange lande. Men sådan set har denne opbygning netop været fondens strategi, og man kommer ikke uden om, at det har givet dens virksomhed mange store fordele, som f.eks. hurtig adgang til beslutningstagere inden for det private og det offentlige og større forståelse i dele af erhvervslivet. Det har imidlertid også en vis negativ effekt i nogle af de kredse, hvor fonden søger medlemmer, og er derfor en faktor vi realistisk skal tage i betragtning. Vi må kunne indgyde tillid og troværdighed også i kredse med visse sociale fordomme.

Nogle beklager, at fonden ikke er en græsrodsbevægelse. Jeg synes ikke det er en rimelig kritik. Den form for indflydelse VNF søger må ses som et vigtigt *supplement* til græsrodsbevægelser i en verden, der nu engang er meget pluralistisk indrettet.

Bent Muus

Vi svigter børnene

Kritiske bemærkninger om det danske uddannelsessystem kom frem under konference mellem de grønne organisationer.

I forbindelse med åbning af en stor udstilling i Fårup Sommerland, arrangeret af 9 grønne organisationer og Fredningsstyrelsen, afholdtes en konference om ansvaret for miljøoplysningen. De mange indledere leverede drøje hug til det danske uddannelsessystem - Lorenz

Bent Muus talte i Fårup Sommerland om den ringe miljøoplysning i skolerne. Fot: Tage Jensen

Ferdinand formand for Dansk Ornithologisk Forening og medlem af VNF's forretningsudvalg kaldte den utilstrækkelige og gammeldags naturformidling i skolerne for »intet mindre end en kulturpolitisk skandale«. Og Bent Muus, næstformand i VNF bemærkede, at der hverken ved de højere læreanstalter eller i skolen undervises i miljøkrisen. »Vi svigter de mennesker, der kommer til at bære krisens konsekvenser - nogle af dem går allerede i skolens mindste klasser«, sagde Muus.

Det er første gang at fuglekikkere, jægere, biologilærere og feltbiologer samt naturfredningsinteresserede sætter sig sammen for at løse en konkret opgave: at give Fårup Sommerlands 325.000 årlige gæster oplysning om de mange forskellige facetter af miljøkrisens alvor. Udstillingen fortsættes i sommeren 1984.

Miljøminister Christian Christensen, der officielt åbnede udstillingen, udtrykte i sit indlæg på konferencen håbet om, »at oplysning om den globale miljøkrise må indtage en central plads i natur- og miljøoplysning i Danmark«. Skade, at undervisningsminister Bertel Haarder ikke kunne afse tid til at deltage i konferencen.

C. S.

Større miljøbevidsthed

WWF's generaldirektør noterer rekord for midler til naturbevarelse i 1982.

»Den voksende miljøbevidsthed er et af de mest opmuntrende fænomener i vor tid. Homo sapiens er ved at indse, hvilke trusler arten påfører sig selv, og vores overlevelsesinstinkt er vakt«, sagde Charles de Haes WWF's generaldirektør på et møde i WWF's International Council i juni.

»Fra at være blevet betragtet som dommedagsprofeter anerkendes naturbevarerne mere og mere som eksperter, der forsyner menneskeheden med konkrete facts og realistiske, videnskabeligt uangribelige planer, som gør os bedre i stand til at løse problemerne med hensyn til uddøende arter, forurenet vand og luft samt ødelæggelsen af de tropiske regnskove«, bemærkede Charles de Haes.

»Offentligheden forlanger nu handling for at beskytte miljøet - et krav der faktisk er ved at løbe de fleste regeringer i den industrialiserede del af verden over ende. Og kravene kan ikke længere tilsidesættes.«

Verdensnaturfondens bidrag til global naturbevarelse satte rekord i 1982. Ifølge Charles de Haes brugte WWF-International og de 23 nationale afdelinger tilsammen 10,3 mio. US dollars på projekter i 89 lande.

Projekterne omfatter fremme af nationale bevarelsesstrategier i et dusin lande; midler til The Environmental Law Centre i Bonn og Conservation Monitoring Centre i Cambridge og Kew; vidtgående overordnede bevarelsesprogrammer i 14 nøgle-lande med tropisk regnskov; videnskabelige undersøgelser af truede arter; støtte til nationalparker og uddannelse af mandskab; samt intensivering af oplysningskampagner over for offentligheden.

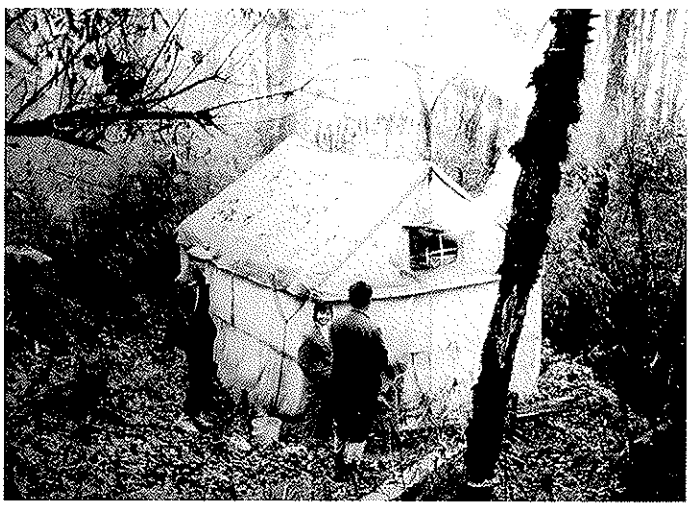

Et af Verdensnaturfondens større projekter de senere år udføres i samarbejde med Den kinesiske Folkerepublik. Formålet er at skaffe viden om de få vildtlevende pandaers levevis således at deres overlevelse sikres. En stor del af undersøgelserne foregår i felten - her ses Dr. George Schallers telt i Wolong-reservatet, Kina.
Fot: WWF/Mark Halle

Generaldirektøren gav disse oplysninger på det første møde i International Council, som blev etableret med det formål at fastlægge WWF's fremtidige naturbevarelsespolitik samt rådgive WWF's internationale besluttende organ. Rådet består af repræsentanter fra samtlige nationale WWF-afdelinger samt 26 ledende personligheder inden for videnskab, industri og media.

Rådets formand er Sir Peter Scott, der i 1961 var medstifter af WWF.

C. S.

USA s miljøpolitik

Redaktionen har forelagt artiklen i LN 2/83 om den nuværende amerikanske regerings - Reagan-administrationens - miljøpolitik, skrevet af hr. N. P. Dreyer, til udtalelse for præsidenten for WWF i USA, Mr. Russell E. Train, der som bekendt var en af hovedtalerne ved dette års Rebildfest, samt for Mr. Michael Schwartz, Science and Technology Affairs Officer ved den Amerikanske Ambassade i København med det formål at få det for WWF vigtige emne, som hr. Dreyer i sit debatindlæg tager op, nærmere belyst og få mulige misforståelser og ufuldstændigheder korrigeret.

Mr. Russell E. Train gør opmærksom på, at indlægget rummer forskellige unøjagtigheder og iøvrigt på nogle punkter indeholder udtalelser og vurderinger, bl.a. om Reagan-regeringens økonomiske politik, af alt for forenklet karakter, men anfører iøvrigt i sit brev til Verdensnaturfonden følgende:

Der forekommer en del unøjagtigheder i artiklen. På den anden side er dens væsentligste påstand, at Reagan-regeringen i det store og hele har forholdt sig negativt til miljøspørgsmål, desværre i overensstemmelse med sandheden.

Imidlertid er der oplagte tegn på en ændring i så henseende. Således blev Anne Gorsuch sammen med alle sine ledende embedsmænd fjernet fra den amerikanske miljøstyrelse (EPA) og i stedet blev William Ruckelshaus udpeget som administrativ leder. Han er en mand af høj integritet og af stor dygtighed. For øjeblikket er han i gang med en gennemgang af EPA's budgetter.

Den 25. juli overrakte Præsident Reagan personligt WWF's »Getty Prize for Wildlife Conservation« ved en reception i Det Hvide Hus. Dette var naturligvis en symbolsk handling, men den antyder dog en stigende agtpågivenhed (»sensitivity«) hos Præsidenten over for miljøspørgsmål og behovet for at forbedre hans omdømme (»record«) i så henseende.

Mr. Michael Schwartz, den amerikanske Ambassade i København, siger i sin udtalelse til Verdensnaturfonden: *Niels Poul Dreyers artikel i juli-udgaven af »Levende Natur« drog den slutning, at Reagan-regeringen er ufølsom overfor spørgsmålet om miljøbeskyttelse. Denne slutning hvilede på ukorrekte og mangelfulde oplysninger.*

I finansåret 1982 blev den amerikanske miljøstyrelses (Environmental Protection Agency - EPA) budget nedskåret med ca. 35%, ikke 70% som angivet. Ser man samtidig på den påfølgende stærke udvidelse af programmerne vedrørende farligt affald, nærmere betegnet deponering af giftigt affald, som har en meget høj prioritet i det amerikanske miljøprogram, elimineres de anførte nedskæringer praktisk talt. Kongressen har for nylig vedtaget og Præsident Reagan underskrevet et 1984-budget for EPA på 3,94 milliarder dollars. Heraf beløber driftsudgifterne sig til 1,1 milliard dollars, det største beløb nogensinde i EPA's historie.

Hr. Dreyers påstand at »amerikanske firmaer ikke har nogen tradition for miljøbeskyttelse« er heller ikke korrekt. Amerikanske firmaer bruger årligt milliarder af dollars på miljøbeskyttelse og mange firmaer har en lang tradition på området.

Det er rigtigt, at USA nedskar sit bidrag til De Forenede Nationers miljøprogram (UNEP), men selv efter denne nedskæring er USA's bidrag stadig dobbelt så stort som den næststørste bidragyders og dækker næsten en trediedel af UNEP's samlede budget.

Siden oprettelsen af »offshore leasing« programmet er betydelige områder (titusinder af kvadratkilometer) blevet udelukket fra olieefterforskning for at beskytte det værdifulde dyreliv ved Atlanterhavskysten, Stillehavskysten, Golfkysten og i Alaska. De følgende eksempler belyser dette:

Da man gennem studier fandt, at olieforurening udgjorde en fare for havmiljøet i Alaskabugten, trak Indenrigsministeriet omkring halvdelen af områderne i de fire bækkener udfor den nordlige og midt-californske kyst tilbage fra den licitation, der var planlagt til november i år.

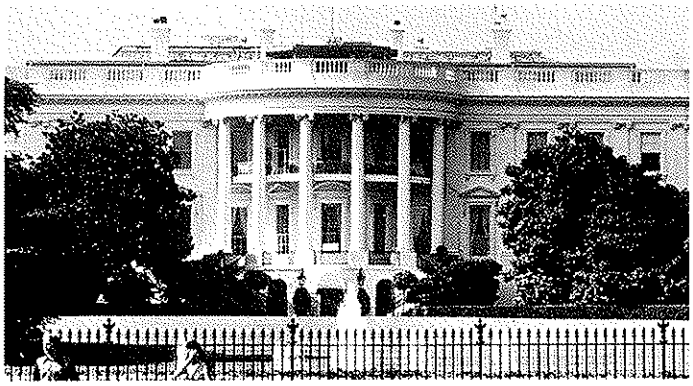

Det Hvide Hus, Polfoto.

Regeringens fredede område i Santa Barbara kanalen har siden 1975 været udelukket fra alle licitationer, også den kommende licitation, som er planlagt for februar næste år. Der er desuden taget specielle hensyn til områder ud for Californiens kyst, som er hjemsted for havodderen.

Der har været fremsat forslag om ændringer i »Clean Air« og »Clean Water« lovene, men det er absolut forkert at antyde, at der har været forsøg på at ophæve disse love.

Præsident Reagan har for nylig udnævnt William D. Ruckelshaus til chef for den amerikanske miljøstyrelse (EPA). Ruckelshaus, som var EPA's første leder (1970-73), er en almen anerkendt miljøforkæmper og administrator. Præsident Reagan har givet tilsagn om fuld støtte til EPA's arbejde og har pålagt Ruckelshaus at give problemerne vedrørende farligt affald og »syreregn« højeste prioritet.

Indenrigsminister James Watt har ikke tilladt efterforskning, det være sig efter olie eller mineraler, i Amerika's nationalparker, en beslutning han har fastholdt siden han overtog sit embede. Iøvrigt henhører National Forest Service (Skovstyrelsen) ikke under Indenrigsministeriet men under Landbrugsministeriet.

Under den nuværende regering har USA været ledende indenfor Den Internationale Hvalfangst Kommission (IWC) i bestræbelser på at gennemføre et forbud mod kommerciel hvalfangst fra 1985/86. Regeringen har desuden støttet en forlængelse af »The Endangered Species Act« (Loven om beskyttelse af truede dyrearter). Præsident Reagan's økonomiske program omfatter nedskæringer på mange udgiftsområder, herunder også miljøområdet. Men det er forkert at påstå, at dette område i særlig grad er blevet ramt af nedskæringer.

Det er endelig værd at pointere, at langt den største del af miljøbeskyttelsen i USA administreres på enkeltstatsniveau. Det er disse staters videnskabsmænd og specialister som ikke alene skaber kontinuiteten, men som også har den mest indgående viden om de problemer og udfordringer USA møder på miljøområdet. Deres programmer har virket i mange år, og en politisk omrokering i Washington har kun begrænset indflydelse på deres effektivitet. 19 stater har programmer med frivillige skatteindbetalinger fra den enkelte skatteyder til støtte for beskyttelsen af det vilde dyreliv. Sådanne indbetalinger er i dag nået op på otte millioner dollars.

Kort sagt, mens USA har set sig nødsaget til at foretage nedskæringer, også i sine hjemlige miljøprogrammer, er der enighed om, at regeringen fortsat vil spille en fremtrædende rolle i arbejdet for at sikre den nødvendige og grundlæggende miljøbeskyttelse og ressourcefordeling på det nationale såvel som på enkeltstatsplan. Dette arbejde må naturligvis finde sted under hensyn til økonomiske nødvendigheder, såsom bekæmpelse af inflation og arbejdsløshed og bestræbelsen henimod selvforsyning i energisektoren. Samtidig må vitaliteten i de nationale og regionale økonomier genskabes. Men USA vil fastholde sin stilling blandt de ledende på miljøbeskyttelsesområdet. ■

Sammenstød mellem mennesker og dyr

Pladsproblemer koster hvert år menneskeliv i områder hvor menneskers beboelser ligger tæt op ad naturreservater.

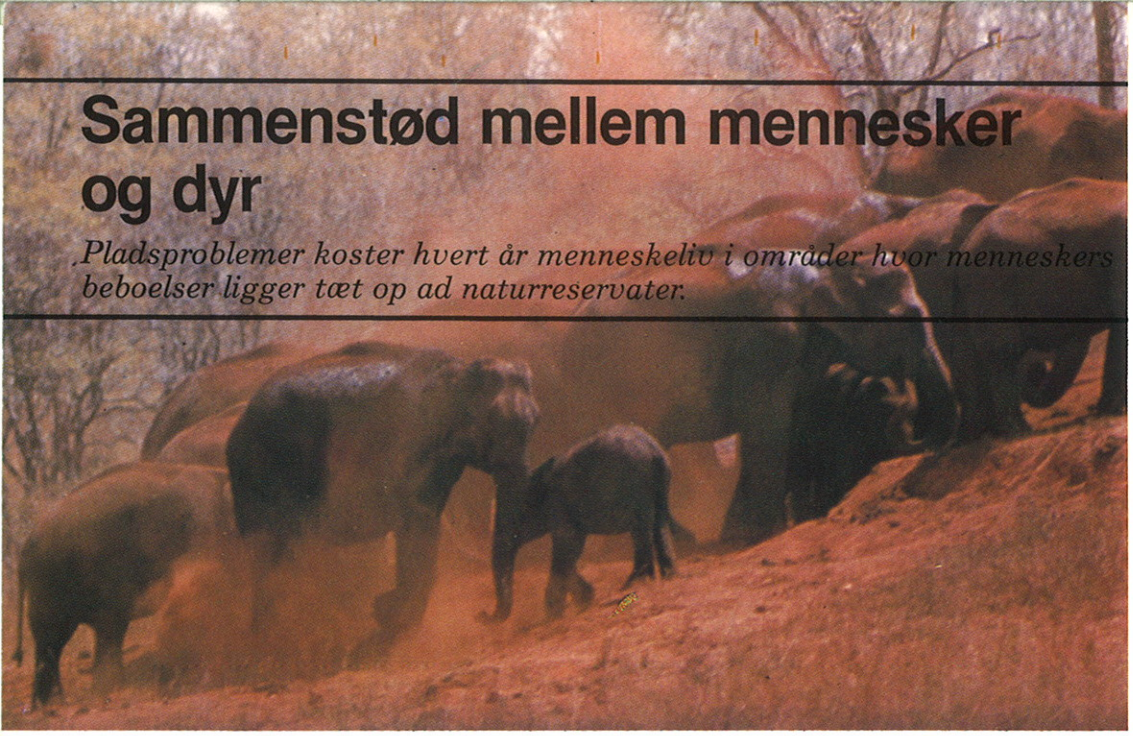

Fot: Tellander

De ca. 8.000 elefanter i det nordøstlige Indien skaber problemer for landbefolkningen, og hvert år dræber de store tykhuder adskillige mennesker. Problemet skyldes for det første, at en række områder, der tidligere var uegnet til bosættelser på grund af malaria-myggen, idag er sikre områder på grund af DDT-sprøjtning. Mennesket er dermed kommet meget tættere på de områder, som tidligere var forbeholdt de vilde dyr.

For det andet er der ikke i denne del af Indien tradition for effektiv og bæredygtig udnyttelse af landbrugsjorden. Enhver kan frit afbrænde skov for at skaffe sig en smule landbrugsjord, og på den måde er mennesket trængt ind på bl.a. elefanternes territorier.

Når elefanternes naturlige levested på denne måde bliver gennembrudt af menneskers marker og boliger, må der komme konflikter. Hvert år dræber landbefolkningen i området mange elefanter, og det er ikke ualmindeligt, at de dræbte dyr har 20-30 kraftige sår på hver flanke, som bevis på tidligere sammenstød med landsbyernes beboere.

»Der er kun to effektive løsninger på problemet« siger dr. D. K. L. Choudhury fra Asiatisk Elefantspecialist-Gruppen under IUCN til VNF. »For det første må vi opsætte hegn eller anden form for barrierer, der holder elefanterne ude fra menneskers områder - for det andet må der lægges pres på myndighederne for at få beskyttet skovarealerne«, udtaler dr. Choudhury.

Spørgsmålet er om det er menneskene, der skal beskytte sig mod elefanterne, eller om vi skal beskytte elefanterne mod menneskene.

Dr. Choudhury har selv oplevet konflikten på nært hold. Han fortæller til Verdensnaturfonden: »Vi kom til landsbyen Naxalbari i Bhutan Foothills ved tusmørke og fandt et frygtindgydende syn. I skovbrynet stod ca. 60 elefanter - og 300 meter borte stod 1000 landsby-beboere på rad og række bevæbnet med knive og hjemmelavede spyd.

I en time kæmpede mennesker mod dyr - menneskene med spyd, kanonslag og lyseffekter, for at beskytte deres afgrøder.

En hunelefant rettede pludselig et angreb fra 50 meters afstand på det svageste sted i vores forsvarslinie. Min første tanke var at flygte, selv om jeg bar riffel til brug i nødstilfælde. Men at flygte i skumringen for en arrig elefant er ikke sjovt, især når terrænet er meget ujævnt. Jeg fyrede derfor min riffel af, meget mod min vilje. Skuddet var dræbende. Pludselig indså elefanterne hvad det var dette ene dyr havde formået med sin aktion: der var blevet skabt en åbning i vores forsvar og øjeblikkelig trampede de 60 tykhuder igennem.

Selv om vi kæmpede hele natten var slaget tabt på forhånd. Ved daggry indstillede vi kampen og begyndte så at diskutere, hvilke midler vi kunne tage i anvendelse.

Ville vi have større chancer, hvis konfrontationen skete om natten? Kunne vi anvende tamelefanter som skræmmemiddel, på trods af at de vilde formentlig gennem mange år var blevet vænnet til tamdyrenes tilstedeværelse i kulturområderne? Ville vi få heldet med os, hvis vi i stedet for at samle hjorden forsøgte at sprede den?«

Denne landsby i Nord-Bengalen har haft ubudne gæster: elefanterne anretter ofte store skader på både marker og landsbyer.

Fot: WWF/Peter Jackson

Resultatet af forsøg i denne retning blev positive. Man forsøgte at tvinge dyrene enkeltvis ind på en gammel veksel, som førte til et elefant-område ca. 30 km borte. Men den mest effektive måde har dog vist sig at være el-hegn, som hvis de opsættes under hensyn til elefanternes traditionelle veksler sikrer at mennesker og dyr ikke støder sammen.

Journalist Peter Jackson, WWF, har spurgt dr. Choudhury, hvor mange menneskeliv, der er gået tabt. - I Bengalen er det omkring 20-25 hvert eneste år. I Assam, hvor der er langt flere elefanter på et meget større skovareal, er 58 mennesker blevet dræbt af elefanter sidste år. Det er derfor, det somme tider er nødvendigt at slå enkelte af dyrene ned.

Også i Malaysia har el-hegn vist sig som det mest effektive middel til at holde elefanterne på den rigtige side af reservatgrænsen. Men økonomien sætter desværre grænser for hvor mange kilometer elefanthegn man kan sætte op.

Indtil dato er der opsat hegn på en strækning på ca. 1000 km, i de fleste tilfælde omkring plantager, idet plantageejerne har opdaget den økonomiske gevinst ved at foretage denne forebyggende aktivitet. I perioden 1968 til 1981 led Malaysia således et tab på plantagedriften på 185 mio kr. som følge af elefanternes hærgen.

Desværre mangler regeringen penge til at beskytte landsbyernes marker med tilsvarende hegn. Det meddeler Mohammed Khan bin Mohmin Khan, der er generaldirektør i Malaysias Wildlife and Natural Parks Dept.

I følge Hohmin Khan har sammenstødene ikke kostet menneskeliv endnu, men det skyldes først og fremmest en høj grad af oplysning blandt Landsbybeboerne samt de *mange skilte,* regeringen har opsat i distrikter med elefanter.

Der er ingen tvivl om, at kombinationen af el-hegn, oplysning og forståelse for værdien af beskyttelsesforanstaltninger, sammen med respekten for elefanternes ret til at eksistere, skaber det bedste grundlag for en sund naturbevarelse.
Men det koster penge.

C. S.

Er der håb for den sibiriske trane?

WWF støtter redningsaktionen (WWF-projekt nr. 1711).

Denne Sibiriske Trane er udruget og opfostret i fangenskab. Her slippes den ud i det fri.
Fot: WWF/ICF/Dirk Topham

En af verdens sjældneste og mest truede fuglearter er den Sibiriske Hvide Trane. For blot 20-30 år siden blev bestanden anslået til omkring to tusind fugle. I dag mener ornitologerne, at der er under 300 tilbage. De yngler i to mindre områder på tundraen i det nordlige Sibirien. Det ene yngleområde findes i det nordøstlige Yakutskaya mellem floderne Yana og Kolyma, og det andet på en mindre strækning langs med floden Ob.

Tidligere har arten haft et mere sammenhængende udbredelsesområde på den arktiske tundra. Nu er den opsplittet i de nævnte to små reliktbestande, hvoraf den vestlige overvintrer i et sumpområde nær Parishansøen i Iran (under 20 fugle) og i nationalparken Keoladeo i Ganges-dalen i Indien (30-40 fugle).

Fornylig har kinesiske ornitologer, efter fire års eftersøgning, fundet overvintringsområdet for den østsibiriske bestand. Det ligger i nogle sumpområder ved den store kinesiske flod Yangtzes nedre løb. Her talte man 220 fugle, dvs. langt den største del af den samlede verdensbestand.

Det er ligeledes fornylig konstateret, at de fugle, som overvintrer i Indien, trækker gennem Pakistan og raster nogle få steder i landet i kortere eller længere tid. Meget tyder på, at de udsættes for et hårdt jagttryk. Lokale tranejægere nedlægger hvert år et stort antal Almindelig Trane og Jomfrutrane, og det sker bl.a. i de områder, hvor den Sibiriske Trane også holder til. Den pakistanske WWF-afdeling har nu taget initiativ til en omfattende oplysningskampagne blandt de lokale tranejægere for at få dem til at skåne den sjældne Sibiriske Trane. Samtidig gøres der forsøg på at sikre artens tilholdssteder på trækruten og i vinterkvartererne. Mange vådområder er blevet ødelagt i tidens løb, hvilket sikkert er hovedårsagen til artens truede status.

Møjsommeligt avlsarbejde

Den internationale Tranefond ICF, der har til formål at koordinere arbejdet med at redde verdens truede tranearter, forsøger på anden måde at ophjælpe den stærkt truede bestand af Sibirisk Trane. Ved et målrettet avlsprojekt er det på længere sigt hensigten dels at kunne udsætte traner, opdrættet i fangenskab, i naturen, og dels at fordele æg fra fangenskabsfugle i reder af den Almindelige Trane, som flyver til mere sikre raste- og overvintringsområder. WWF støtter dette projekt økonomisk.

ICF har nu en halv snes fugle i fangenskab i hovedkvarteret ved Baraboo i Wisconsin, USA. Formanden for ICF, dr. George Archibald, stiler mod at kunne opbygge en »tranebank« med 300 fugle i 1993. I Kina findes der allerede en sådan »bank« med 33 fugle.

Det har hidtil voldt store problemer at få tranerne til at yngle i fangenskab. Den Sibiriske Hvide Trane er mere aggressiv end andre traner i fangenskab. Denne adfærd betyder bl.a., at hanner og hunner ikke kan gå sammen i burene, og at kunstig befrugtning derfor er en nødvendighed. For at bringe fuglene i ynglestemning simulerer man ved hjælp af kunstigt lys en daglængde på 16 timer i begyndelsen af marts, stigende til 23 timer i slutningen af maj. Det svarer til forholdene på ynglepladserne i Sibirien.

USA og Sovjet samarbejder

I naturen lægger tranerne normalt kun to æg i et kuld, og kun den ene unge overlever. Men ved at fjerne æggene, efterhånden som de lægges, har man fået enkelte tranehunner til at lægge op til 8-11 æg i løbet af forårsmånederne.

I starten var næsten alle æg ubefrugtede. Sædproduktionen fra de aldrende hanner var for ringe. For at sikre den arvelige variation importerede ICF derfor i 1977-78 syv befrugtede æg, der var indsamlet i vilde fugles reder i Sibirien. Æggene blev holdt lune på den 16.000 km lange rejse i nogle særligt konstruerede skumgummikasser med indbyggede varmedunke.

Alle æg klækkede, og seks unger - tre hanner og tre hunner - overlevede. Disse fugle er nu ved at nærme sig den kønsmodne alder og kan derved indgå i det fortsatte avlsprojekt.

I 1981 lykkedes det så for første gang, efter flere års skuffelser, at holde liv i en traneunge, klækket af et æg, der var lagt af en fangenskabsfugl. I 1982 blev det til hele 4 unger.

I mellemtiden er der også i Sovjet etableret et avlscenter, hvortil ICF yder støtte. Efter at man har eksperimenteret med andre tranearter i fangenskab, er man nu klar til at begynde med Sibiriske Traner. I 1982 placerede man det første æg i reden af Almindelig Trane i naturen.

I februar 1983 afholdt ICF møde i Keoladeo nationalparken i Indien. 180 repræsentanter fra 25 lande deltog i mødet, hvor man drøftede en fælles strategi for bevarelse af den Sibiriske Hvide Trane. De sidste års opløftende resultater i forbindelse med avlsarbejdet, kombineret med en øget indsats for at sikre de naturlige levesteder, øger håbet om, at arten ikke er forsvundet fra Jordens overflade ved udgangen af dette århundrede.

T. D.

Fangsten af Pukkelhvaler i Grønland er måske for stor

Pukkelhval. Fot: Ken Balcomb

I det nordlige Atlanterhav findes kun en enkelt bestand af Pukkelhvalen der kan udnyttes. Det drejer sig om den lille bestand på ca. 200 dyr, der i sommertiden opholder sig ud for den grønlandske vestkyst - fra Danas Banke i syd til Disko Banke i nord.

Den internationale Hvalfangstkommission (IWC) har hidtil tildelt de lokale, indfødte fangere en årlig kvote på 10 dyr af denne bestand. På det nyligt afholdte IWC-møde er kvoten nedsat til 9 dyr. Dette på trods af at den videnskabelige komité havde foreslået nul. Nyere undersøgelser, støttet af WWF, har nemlig vist, at selv denne begrænsede udnyttelse formodentlig er større, end bestanden kan tåle.

I vinterhalvåret samles alle Pukkelhvaler i bestemte yngleområder i de tropiske dele af Atlanterhavet, hvor ungerne fødes. Om sommeren trækker hvalerne nordover, og hele bestanden er opsplittet i en lang række små bestande, bl.a. den ud for Vestgrønland. Der foregår tilsyneladende ingen udveksling af dyr mellem de forskellige sommerflokke. Derfor er det antallet af dyr i de enkelte flokke og den årlige tilgang af unger i hver flok, som er afgørende for hvor stor udnyttelsen kan være, uden at bestanden trues.

Både i 1981 og 1982 viste undersøgelserne, at der var under en halv snes førsteårsunger i den grønlandske flok Pukkelhvaler, som er gen-

stand for en fangstlig udnyttelse. Dette antyder helt klart, at den årlige fangst af dyr er større end tilgangen, og at det derfor ikke længere er en bæredygtig udnyttelse, som finder sted.

TD

Den værst tænkelige katastrofe

Da den anerkendte amerikanske biolog E. O. Wilson for en del år siden skulle beskrive 80'ernes mest sandsynlige begivenhed - den begivenhed som vore efterkommere vil beklage allermest, svarede han: »Det værste, der kan ske er *ikke* at vi opbruger vores ressourcer, at vi løber ind i økonomisk ruin eller en begrænset atomkrig. Sådanne katastrofer vil naturligvis være frygtelige, men vi vil være i stand til at rette op på dem i løbet af få generationer. Den begivenhed, der foregår i 80'erne, og som det vil tage millioner af år at rette op på, er tabet af arvemasse - tabet af arternes mangfoldighed, fordi vi ødelægger arternes levesteder i naturen.
Vore efterkommere vil sandsynligvis aldrig kunne tilgive en så meningsløs dumhed.«

Med dette citat indledte Russel E. Train sin tale ved årets Rebild-festligheder under mottoet *Værn vor verden.* Dr. Russell E. Train, præsident i den amerikanske afdeling af Verdensnaturfonden, nævnte et eksempel fra havet.

Forarmelsen af havmiljøet får formentlig indflydelse på de utallige hvirvelløse dyr, der lever i havet. Hos bryozoerne har man for eksempel opdaget, at disse små organismer producerer et kraftigt middel mod kræft.
Et andet eksempel er den kornsort, som blev opdaget for kun fire år siden, og som kan forandre hele verdens landbrug. Kornsorten er ikke

Tabet af arvemasse er uerstatteligt. Fot: Mark Boulton

blot modstandsdygtig over for mange plantesygdomme, som rammer de traditionelle sorter, men det er en flerårig plante, som ikke skal sås hvert eneste år.

Der eksistereer kun et par tusinde planter af denne enestående sort på en mexikansk skråning, som var lige ved at blive ryddet til græsning af kvæg og udlagt som agerjord.

Dr. Train sluttede sin tale med at pointere nødvendigheden af, at menneskeheden bringer sine aktiviteter i vedvarende balance med Jordens natur-ressourcer.

C. S.

»Red Data Book« over verdens truede hvirvelløse dyr

I bestræbelserne på at redde truede dyr fra udryddelse har man hidtil koncentreret indsatsen om forskellige højere dyr, dvs. hvirveldyrene der omfatter pattedyr, fugle, krybdyr, padder og fisk. I forbindelse hermed har »Den internationale union for naturbevarelse« (IUCN) udgivet de såkaldte »Red Data Books«, der indeholder en gennemgang af de arter, som på verdensplan har en truet status, oplysning om hvorfor de er truede, og hvad der kan og bør gøres for at redde dem.

Nu har IUCN udsendt en tilsvarende oversigt over 600 truede, sårbare eller sjældne hvirvelløse dyr. Dertil hører f.eks. Australsk Kæmperegnorm, der kan blive op til fire meter lang. Når den bevæger sig i sine gange i jorden, frembringer den en gurglende lyd, og den udskiller en mælkeagtig slim, der siges at være et godt middel mod gigt. Af andre sjældne og truede hvirvelløse dyr, som er omtalt i »Den røde databog«, kan nævnes en øjeløs edderkop, der kun er fundet i et par huler på øen Kauai i Hawaii-øgruppen, og en slørvinge, hvis larver lever på 60 m dybde i Tahoe-søen i Californien.

Som en fornyelse er der i dette bind af serien medtaget et afsnit om truede økosystemer, dvs. dyre- og plantesamfund. Der er således givet i alt 11 eksempler på økosystemer, omfattende tropiske skove, huler, vådområder, ørkener, marine lokaliteter og områder med et stort artsantal. De illustrerer situationer, hvor menneskelige indgreb er en trussel mod nogle helt enestående samfund af hvirvelløse dyr.

TD

Det nordlige Hvide Næsehorn er ved at uddø

Den nordlige race af det afrikanske Hvide Næsehorn er nu i akut fare for at uddø. De nyeste beretninger taler om, at der kun findes mellem 15 og 20 dyr i Garamba-nationalparken i det nordlige Zaire.

Så sent som i 1979/80 blev den samlede bestand anslået til ca. ét tusind dyr, fordelt på 400 i Zaire, 500-600 i Sudan og nogle få stykker i Uganda og Den centralafrikanske Republik. Men i løbet af ganske få år er de sidste næsehorn blevet offer for krybskytternes fortsatte hærgen. Garamba-nationalparken er det sidste tilholdssted for denne race.

I den sydlige Afrika forekommer den anden race af Hvid Næsehorn, og den klarer sig væsentligt bedre. Bestanden har været svagt stigende i de seneste år og tæller nu over tre tusind dyr.

Denne race er ikke i farezonen mere, da langt de fleste dyr findes i beskyttede og sikre områder, først og fremmest i Sydafrika.

»Hvis der ikke gøres noget straks, vil det nordlige Hvide Næsehorn uddø om få år«, udtaler Arne Schiøtz, leder af fredningsafdelingen i WWF-International. Der skal en ekstraordinær indsats til for at redde de sidste næsehorn i Garamba. Der er planer om en bedre overvågning af parken, herunder først og fremmest bekæmpelse af krybskytteriet. WWF-støttede projekter andre steder i Afrika har ført til positive resultater på dette område. Spørgsmålet er, om redningsaktionen kommer for sent, eller om de sidste vildt levende individer af denne næsehornsrace er dømt til undergang.

TD

Hvidt næsehorn. Fot: Frants Hartman

Hefter om truede dyr i Danmark

Overalt i verden er dyrearter truet af udryddelse. Også i Danmark er der flere arter, som er i hastig tilbagegang, og som risikerer at forsvinde ud af den danske fauna. Det skyldes først og fremmest, at deres levesteder forsvinder eller ødelægges. Skal denne udvikling stoppes, er det vigtigt, at befolkningen kender og forstår årsagerne.

Danmarks Naturfredningsforening har påtaget sig sin del af dette oplysningsarbejde ved at udsende en serie hefter, der i et lettilgængeligt sprog fortæller om de truede dyr.

Indtil nu har DN's forlag udsendt i alt 6 hefter. »Sælerne«, »Odderen«, og »Urfuglen« udkom i 1982. »Rørdrummen«, »Flagermus« og »Padder« er udkommet fornylig. De beretter om de pågældende dyrs levevis, hvad der truer dem, og hvad der kan og bør gøres for at bevare dem.

Hefterne om de truede dyr i Danmark koster 30 kr. pr. stk. De kan købes gennem boghandelen, Pandashoppen og Danmarks Naturfredningsforenings Forlag.

C. S.

Meddelelse fra sekretariatet

1. VNF må beklage, at der ikke udsendes nogen **juleplatte** i 1983. Juleplatteserien, skabt af kunstneren Henry Heerup siden 1978, overvejes fortsat i 1984, eventuelt med anden kunstner.
2. Samarbejdet med firma **Watch-It**, oprindeligt annonceret i det tidligere Panda-Nyt 4/82, er nu ophørt. Medlemmerne kan ikke længere bestille Panda-ure med påtrykt navn.
3. VNF har indgået samarbejde med firma **BLUMØLLER**, som i efteråret lancerer en ny produktserie under fællestitlen Neutral. Aftalen indebærer at projekt Vadehavet forlods modtager 50.000 kr. og at Blumøller garanterer minimum 100.000 i alt i støtte til Verdensnaturfonden.

POSTBESØRGET AVIS

Adresseringen er udskrevet fra Verdensnaturfondens medlemsregister pa edb.

Vedvarende ADRESSEÆNDRING bedes meddelt til postvæsenet. (Flytteblanketter fas pa posthusene).

neutral vaskeserie
– lige så effektivt, uden tilsætningsstoffer.

neutral er løsningen for dig og din familie, når du i hverdagen ønsker at undgå kosmetiske tilsætningsstoffer som optisk hvidt, parfume og farvestoffer!
neutral er fremstillet af de reneste råvarer, som er fuldt nedbrydelige og godkendt af Danmarks Astma-Allergiforbund.

"Når du køber neutral-produkterne, støtter du VERDENSNATURFONDENs Vadehavsprojekt". – Ta' en brochure, der hvor du køber neutral.

neutral
– uden optisk hvidt, farve og parfume...
Du kan købe neutral hos de fleste købmænd og supermarkeder.

blumøller